Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

20. juni 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed – tilrettelæggelse af arbejdstiden – direktiv 2003/88/EF – artikel 9, stk. 1, litra a) – pligt til helbredskontrol af natarbejdere – arbejdsgivers tilsidesættelse af denne forpligtelse – ret til erstatning – nødvendigheden af at godtgøre, at der foreligger en specifik skade«

I sag C-367/23,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) ved afgørelse af 7. juni 2023, indgået til Domstolen den 9. juni 2023, i sagen

EA

mod

Artemis security SAS,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Prechal (refererende dommer), og dommerne F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer og M.L. Arastey Sahún,

generaladvokat: T. Ćapeta,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– EA ved avocats L. Boré og G. Mégret,

– Artemis security SAS ved avocat J.-J. Gatineau,

– den franske regering ved M. de Lisi, B. Fodda og M. Raux, som befuldmægtigede,

* Processprog: fransk.

– den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato M.F. Severi,

– Europa-Kommissionen ved F. Clotuche-Duvieusart og D. Recchia, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 9, stk. 1, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT 2003, L 299, s. 9).

2 Denne anmodning er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem EA og Artemis security SAS (herefter »Artemis«) vedrørende EA's påstand om godtgørelse for Artemis' tilsidesættelse af de forpligtelser, som pålægges arbejdsgivere med hensyn til helbredskontrol af natarbejdere.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Følgende fremgår af femte og syvende til tiende betragtning til direktiv 2003/88:

»(5) Alle arbejdstagere bør have passende hvileperioder. [...] Arbejdstagerne i Fællesskabet bør have minimumshvileperioder – dagligt, ugentligt og årligt – og passende pauser. I denne forbindelse bør der også fastsættes et loft for den ugentlige arbejdstid.

[...]

(7) Der er foretaget undersøgelser, som viser, at den menneskelige organisme om natten er særlig følsom over for miljøforstyrrelser og over for visse byrdefulde former for arbejdstilrettelæggelse, og at lange perioder med natarbejde kan være skadelige for arbejdstagernes sundhed og være til fare for sikkerheden under arbejdet.

(8) Varigheden af natarbejde bør derfor begrænses, herunder også overtid, og det bør fastsættes, at arbejdsgivere, som regelmæssigt beskæftiger natarbejdere, på anmodning informerer de kompetente myndigheder herom.

(9) Det er vigtigt, at der tilbydes natarbejdere gratis helbredskontrol, inden de begynder beskæftigelse ved natarbejde og derefter med regelmæssige mellemrum, og at de, hvis de lider af helbredsproblemer, når det er muligt, overføres til dagarbejde, som passer til dem.

(10) Situationen for natarbejdere og skifteholdsarbejdere kræver, at beskyttelsesniveauet for deres sikkerhed og sundhed tilpasses arten af det arbejde, de udfører, og at beskyttelses- og forebyggelsestjenester og -faciliteter forefindes og virker effektivt.«

4 Direktivets artikel 6, der har overskriften »Maksimal ugentlig arbejdstid«, bestemmer:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for, at det, henset til kravene om at beskytte arbejdstagernes sikkerhed og sundhed, sikres:

[...]

b) at den gennemsnitlige arbejdstid i løbet af en syvdagesperiode ikke overstiger 48 timer, inklusive overarbejde.«

5 Artikel 8 i direktiv 2003/88, som har overskriften »Natarbejdets varighed«, fastsætter:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre:

a) at den normale arbejdstid for natarbejde i gennemsnit ikke overstiger otte timer pr. periode på 24 timer

b) at natarbejdere ved særlig risikofyldt beskæftigelse eller beskæftigelse, der indebærer en betydelig fysisk eller psykisk belastning, ikke arbejder mere end otte timer i løbet af en periode på 24 timer, i hvilken de udfører natarbejde.

For så vidt angår litra b) defineres særlig risikofyldt beskæftigelse eller beskæftigelse, der indebærer en betydelig fysisk eller psykisk belastning, i den nationale lovgivning og/eller praksis eller ved kollektive overenskomster eller aftaler mellem arbejdsmarkedets parter under hensyn til de følgevirkninger og risici, der er forbundet med natarbejde.«

6 Samme direktivs artikel 9 med overskriften »Helbredskontrol og natarbejderes overgang til dagarbejde« fastsætter i dets stk. 1:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre:

a) at der tilbydes natarbejdere gratis helbredskontrol, inden de begynder beskæftigelse ved natarbejde og derefter med regelmæssige mellemrum

b) at natarbejdere, der lider af helbredsproblemer, som påviseligt skyldes, at de udfører natarbejde, når det er muligt, overføres til dagarbejde, som passer til dem.«

Fransk ret

7 Artikel L. 3122-11 i code du travail (herefter »arbejdsloven«) bestemmer:

»Natarbejdere tilbydes en regelmæssig individuel helbredskontrol på de betingelser, der er fastsat i artikel L. 4624-1.«

8 Arbejdslovens artikel L. 4624-1 fastsætter:

»Enhver arbejdstager skal i medfør af tilsynet med arbejdstagernes sundhedstilstand [...] tilbydes en individuel undersøgelse af den pågældendes helbredstilstand, der foretages af arbejdsmedicineren og, under dennes tilsyn, en af medicinerens medarbejdere [...], det arbejdsmedicinske personale og sygeplejersker.

[...]

Alle natarbejdere tilbydes regelmæssig individuel helbredskontrol. Hyppigheden af denne kontrol fastsættes af arbejdsmedicineren på grundlag af de særlige kendetegn ved den stilling, der besættes, og arbejdstagerens kendetegn i henhold til bestemmelser, der fastsættes ved dekret efter høring af Conseil d'État [(øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Frankrig)].«

9 Nævnte lovs artikel R. 3122-11 bestemmer:

»Helbredskontrollen af natarbejderne har bl.a. til formål at gøre det muligt for arbejdsmedicineren at vurdere de eventuelle følger af natarbejde for deres sikkerhed og sundhed, navnlig som følge af ændringer i de kronobiologiske rytmer, og at forstå de mulige følger heraf for deres sociale liv.«

10 Arbejdslovens artikel R. 4624-11 har følgende ordlyd:

»Informations- og forebyggelsesbesøget, som arbejdstageren har ret til, er individuelt. Det har navnlig til formål:

1° at spørge medarbejderen om dennes helbredstilstand

2° at oplyse den pågældende om de eventuelle risici, som stillingen udsætter den pågældende for

3° at øge bevidstheden om de forebyggende midler, der skal iværksættes

4° at fastslå, om medarbejderens helbredstilstand eller de risici, som den pågældende udsættes for, nødvendiggør en henvisning til arbejdsmedicineren

5° at oplyse medarbejderen om, hvordan tjenesten kontrollerer den pågældendes helbredstilstand, og om muligheden for på hvilket som helst tidspunkt efter anmodning at få en aftale hos arbejdsmedicineren.«

11 Lovens artikel R. 4624-18 bestemmer:

»Alle natarbejdere [...] skal have adgang til et informations- og forebyggelsesbesøg, der foretages af en sundhedsfaglig person som omhandlet i artikel L. 4624-1, første afsnit, forud for ansættelsen i stillingen.«

12 Den nævnte lovs artikel R. 3124-15 bestemmer:

»Såfremt bestemmelserne om natarbejde i artikel L. 3122-1 – L. 3122-24 [...] og i de dekreter, der er udstedt til gennemførelse heraf, tilsidesættes, straffes det med bøde som fastsat for forseelser af femte grad, der pålægges for hver arbejdstager, der er berørt af overtrædelsen.

Gentagelsestilfælde straffes i henhold til artikel 132-11 og 132-15 i code pénal [(straffeloven)].«

13 Lovens artikel R. 4745-3 bestemmer:

»Tilsidesættelse af bestemmelserne om arbejdsmedicinerens virksomhed, der er fastsat i artikel L. 4624-1, og bestemmelserne i de dekreter, der er udstedt til gennemførelse heraf, straffes med bøde som fastsat for forseelser af femte grad.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

14 EA blev den 1. april 2017 ansat af Artemis som medarbejder i afdelingen for brandsikring og personbistand.

15 EA anlagde ved stævning et søgsmål den 25. april 2019 ved conseil de prud'hommes de Compiègne (arbejdsretten i Compiègne, Frankrig) med påstand om retslig opsigelse af sin ansættelseskontrakt og om, at Artemis tilpligtedes at betale erstatning. Til støtte for disse påstande påberåbte EA sig dels den omstændighed, at hans ansættelseskontrakt var blevet ensidigt ændret af Artemis som følge af hans overførsel fra daghold til nathold, dels den omstændighed, at han ikke havde fået tilbudt den skærpede helbredskontrol, der fandt anvendelse i tilfælde af natarbejde.

16 Den 1. juli 2019 blev EA afskediget.

17 Ved afgørelse af 4. december 2019 gav conseil de prud'hommes de Compiègne (arbejdsretten i Compiègne) ikke EA medhold i hans krav om erstatning. Denne dom blev appelleret til cour d'appel d'Amiens (appeldomstolen i Amiens, Frankrig), som ved dom af 2. september 2021 stadfæstede den appellerede dom på dette punkt med den begrundelse, at EA ikke havde godtgjort realiteten og omfanget af den skade, som han hævdede at have lidt som følge af den manglende skærpede helbredskontrol, der er påkrævet i tilfælde af natarbejde.

18 Til støtte for den appel, som EA har iværksat til prøvelse af denne dom ved Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig), har EA gjort gældende, at konstateringen af, at beskyttelsesbestemmelserne om skærpet helbredskontrol i tilfælde af natarbejde ikke er overholdt, i sig selv giver den pågældende arbejdstager ret til erstatning, og at cour d'appel d'Amiens (appeldomstolen i Amiens) ved ikke at give ham medhold i hans påstand om erstatning bl.a. har tilsidesat arbejdslovens artikel L. 3122-11, sammenholdt med artikel 9 i direktiv 2003/88.

19 Cour de cassation (kassationsdomstol), som er den forelæggende ret, har anført, at det følger af fast retspraksis, at spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en skade, og vurderingen heraf principielt henhører under de domstole, der træffer afgørelse om sagens realitet. Ikke desto mindre har den for nylig, henset til den lære, der ifølge den forelæggende ret følger af dom af 14. oktober 2010, Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609), fastslået, at den blotte konstatering af, at den maksimale gennemsnitlige ugentlige arbejdstid som fastsat i artikel 6, litra b), i direktiv 2003/88 er overskredet, giver arbejdstageren ret til erstatning, og dette henset dels til den direkte virkning, der er knyttet til denne EU-retlige bestemmelse, dels til den omstændighed, at en sådan overskridelse ipso facto skader arbejdstagerens helbred.

20 Den forelæggende ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt en lignende tilgang skal anvendes i tilfælde af en tilsidesættelse af artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88. I denne henseende har den forelæggende ret bl.a. anført, at ordlyden af denne bestemmelse, sammenholdt med niende og tiende betragtning til dette direktiv, forekommer mindre præcis end ordlyden af direktivets artikel 6, litra b).

21 Under disse omstændigheder er cour de cassation (kassationsdomstol) for det første af den opfattelse, at det er nødvendigt at spørge Domstolen, om artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88 skal tillægges direkte virkning. Den forelæggende ret er således af den opfattelse, at såfremt Domstolen besvarer dette spørgsmål bekræftende, kan den, henset til direktivers manglende direkte horisontale virkning, blive stillet over for en situation, hvor det er umuligt at fortolke arbejdslovens artikel L. 3122-11, L. 4624-1 og R. 4624-18 i overensstemmelse med direktiv 2003/88, henset til, at en sådan fortolkning ville være contra legem.

22 For det andet finder den forelæggende ret det nødvendigt at indhente Domstolens præciseringer med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den omstændighed alene, at arbejdsgiveren ikke overholder nationale foranstaltninger, der har til formål at sikre den lægefaglige evaluering af natarbejdere i henhold til artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88, i sig selv giver ret til erstatning, uden at det er nødvendigt at godtgøre, at den pågældende arbejdstager har lidt en specifik skade som følge af denne manglende overholdelse.

23 Under disse omstændigheder har Cour de cassation (kassationsdomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Opfylder artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv [2003/88] betingelserne for at have direkte virkning og kunne påberåbes af en arbejdstager i en tvist, der vedrører den pågældende?

2) Skal artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv [2003/88] fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter en arbejdstagers ret til erstatning i tilfælde af manglende overholdelse af de bestemmelser, der er vedtaget for at gennemføre de nødvendige foranstaltninger til sikring af [den] gratis helbredskontrol [af denne arbejdstager], er betinget af, at den skade, der følger af denne manglende overholdelse, godtgøres?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det andet spørgsmål

24 Den forelæggende ret ønsker med sit andet spørgsmål, som skal behandles først, nærmere bestemt oplyst om, artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning, hvorefter en natarbejders ret til erstatning i tilfælde, hvor arbejdsgiveren har tilsidesat de nationale bestemmelser, der gennemfører denne EU-retlige bestemmelse, og som fastsætter, at natarbejdere har ret til gratis helbredskontrol inden deres ansættelse og derefter med regelmæssige mellemrum, er underlagt en betingelse om, at arbejdstageren fører bevis for det tab, den pågældende har lidt som følge af denne tilsidesættelse.

25 I denne henseende bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at det, i mangel af EU-retlige bestemmelser på området, i medfør af princippet om procesautonomi tilkommer hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsætte de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af borgernes rettigheder, dog på den betingelse, at de pågældende regler ikke i

situationer, der hører under EU-retten, er mindre gunstige end dem, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt ved EU-retten (effektivitetsprincippet) (jf. i denne retning dom af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).

26 Som Domstolen allerede har fastslået, indeholder direktiv 2003/88 ingen bestemmelse vedrørende sanktioner i tilfælde af tilsidesættelse af de minimumsforskrifter, som det fastsætter, og navnlig ikke vedrørende arbejdstidens varighed, hvorfor det følgelig ikke indeholder nogen specifik bestemmelse om erstatning for den eventuelle skade, arbejdstagerne lider som følge af en sådan tilsidesættelse (dom af 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, præmis 44).

27 Når der ikke findes EU-retlige bestemmelser, der har til formål at fastsætte reglerne om den eventuelle erstatning, som en arbejdstager, der er tilknyttet et natarbejde, kan gøre krav på i tilfælde af, at den pågældendes arbejdsgiver tilsidesætter de nationale regler om den helbredskontrol, der skal foretages i forbindelse med en sådan ansættelse, hvilke regler har til formål at gennemføre artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88, tilkommer det følgelig hver enkelt medlemsstat i sin retsorden at fastsætte de nærmere processuelle regler for søgsmål med henblik på at sikre beskyttelsen af de rettigheder, som borgerne har i henhold til denne bestemmelse, og navnlig de betingelser, hvorunder en sådan arbejdstager kan opnå erstatning fra denne arbejdsgiver på grund af den nævnte tilsidesættelse, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes (jf. i denne retning dom af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).

28 Hvad angår ækvivalensprincippet råder Domstolen i den foreliggende sag ikke over nogen oplysninger, der kan give anledning til tvivl om, hvorvidt den i hovedsagen omhandlede lovgivning er i overensstemmelse med dette princip, for så vidt som lovgivningen betinger retten til en eventuel erstatning til en natarbejder af pligten for denne sidstnævnte til at godtgøre, at der faktisk er lidt en skade som følge af en tilsidesættelse af de nationale bestemmelser, der har gennemført artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88.

29 Hvad angår effektivitetsprincippet tilkommer det i sidste ende den forelæggende ret, der er enekompetent til at bedømme sagens faktiske omstændigheder, at afgøre, om de bestemmelser, der er fastsat i national ret med henblik på en eventuel anerkendelse af en sådan ret til erstatning, og navnlig den nationale regel om bevis for den lidte skade, som er nævnt i den foregående præmis, i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88 (jf. i denne retning dom af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 56).

30 Det skal nemlig bemærkes, at artikel 267 TEUF ikke giver Domstolen kompetence til at anvende EU-retlige regler på et bestemt tilfælde, men kun til at udtale sig om fortolkningen af traktaterne og retsakter vedtaget af Den Europæiske Unions institutioner. I henhold til fast praksis kan Domstolen imidlertid som led i det retslige samarbejde, der er indført ved artikel 267 TEUF, og på grundlag af sagsakterne forsyne en national ret med de EU-retlige fortolkningselementer, der kan være hensigtsmæssige for den ved vurderingen af den ene eller den anden EU-retlige bestemmelses virkninger (jf. i denne retning dom af 11.5.2023, Inspecția Judiciară, C-817/21, EU:C:2023:391, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).

31 I det foreliggende tilfælde skal det indledningsvis bemærkes, at i tilfælde af en arbejdsgivers tilsidesættelse af den pligt til helbredskontrol af natarbejdere, der er fastsat i artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88, der – således som det fremgår af de bestemmelser i arbejdsloven, der er gengivet i nærværende doms præmis 7-10 – er blevet gennemført i national ret, skal den pågældende arbejdstager kunne kræve af den nævnte arbejdsgiver, at denne opfylder den nævnte pligt, i givet fald ved at henvende sig til den nationale myndighed, der har kompetence på området for kontrol med overholdelsen af de nævnte forpligtelser, eller, om nødvendigt, ved at søge at gennemtvinge den korrekte opfyldelse heraf ved de kompetente retsinstanser i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Udøvelsen af den ret til en effektiv domstolsbeskyttelse, som sidstnævnte bestemmelse sikrer enhver, hvis rettigheder som sikret af EU-retten er blevet krænket, kan således bidrage til at sikre effektiviteten af retten til helbredskontrol, som en natarbejder har i henhold til artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88.

32 Dernæst bidrager den omstændighed, at en natarbejder i tilfælde af arbejdsgiverens tilsidesættelse af de forpligtelser, der er fastsat i artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88, kan opnå en passende erstatning, for så vidt som den skal gøre det muligt fuldt ud at erstatte det tab, der faktisk er lidt som følge af de nævnte tilsidesættelser, ligeledes til at sikre en sådan effektivitet (jf. i denne retning dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 95, og af 14.9.2023, TGSS (Afslag på moderskabstillæg), C-113/22, EU:C:2023:665, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).

33 Arbejdstagerens ret til at kræve erstatning for en skade styrker nemlig bl.a. den operationelle karakter af de beskyttelsesregler, der er fastsat i artikel 9, stk. 1, litra a), og kan virke afskrækkende på gentagelse af ulovlig adfærd (jf. analogt dom af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 40). En erstatning, som udbetales til skadelidte, der fuldstændigt dækker den lidte skade, efter den fremgangsmåde, som medlemsstaterne fastsætter, er egnet til at sikre en effektiv erstatning eller godtgørelse på en måde, der har en afskrækkende virkning og står i et rimeligt forhold til overtrædelsen (jf. i denne retning dom af 14.9.2023, TGSS (Afslag på moderskabstillæg), C-113/22, EU:C:2023:665, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).

34 Det skal derimod bemærkes, at EU-retten ikke er til hinder for, at de nationale domstole påser, at beskyttelsen af de rettigheder, som Unionens retsorden tilsikrer, ikke indebærer en ugrundet berigelse (jf. i denne retning dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 94 og den deri nævnte retspraksis).

35 Henset til den kompenserende funktion af retten til erstatning i det foreliggende tilfælde, som er fastsat i gældende national ret, skal det således fastslås, at en fuldstændig erstatning for den faktisk lidte skade er tilstrækkelig med henblik på de formål, der er beskrevet i denne doms præmis 33, uden at det er nødvendigt at pålægge arbejdsgiveren at betale erstatning med karakter af straf (jf. i denne retning dom af 17.12.2015, Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, præmis 37, og af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 58).

36 I sidstnævnte henseende skal det endelig bemærkes, således som det fremgår af denne doms præmis 12 og 13, og som den franske og den italienske regering samt Europa-Kommissionen har fremhævet, at den gældende nationale ret indeholder specifikke regler, der gør det muligt at pålægge bøder i tilfælde af arbejdsgiverens overtrædelse af de nationale bestemmelser, der har sikret gennemførelsen af artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88. Disse specifikke regler

bidrager til at sikre effektiviteten af retten til helbredskontrol, som en natarbejder har i henhold til den nævnte bestemmelse. Sådanne regler, der i det væsentlige har et straffende formål, er ikke betinget af, at der foreligger en skade. Selv om sådanne strafferegler og regler om ansvar i og uden for kontrakt som de i hovedsagen omhandlede supplerer hinanden, for så vidt som de begge tilskynder til overholdelse af den nævnte EU-retlige bestemmelse, har de ikke desto mindre klart forskellige funktioner (jf. i denne retning dom af 4.5.2023, Österreichische Post (Immateriel skade i forbindelse med behandling af personoplysninger), C-300/21, EU:C:2023:370, præmis 40).

37 Henset til det ovenstående og med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse fremgår det ikke, at en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede kan gribe ind i den effektive virkning af de rettigheder, der følger af artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88.

38 Som den forelæggende ret har anført, fastslog Domstolen ganske vist i præmis 54 i dom af 14. oktober 2010, Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609), at eftersom direktiv 2003/88 forfølger det mål at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed med passende hvileperioder, var det EU-lovgivers tanke, at overskridelsen af den maksimale ugentlige gennemsnitsarbejdstid som fastsat i direktivets artikel 6, litra b), idet den fratager arbejdstageren sådanne hvileperioder, alene af den grund påfører arbejdstageren en skade, eftersom dennes sikkerhed og sundhed dermed bringes i fare. I præmis 59 i dom af 25. november 2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717), henviste Domstolen i denne henseende ligeledes til den skade, som arbejdstageren led som følge af tab af hviletid, som denne ville have haft, såfremt varigheden af den maksimale ugentlige arbejdstid i henhold til bestemmelsen var blevet overholdt.

39 Sådanne betragtninger kan imidlertid ikke overføres på forpligtelserne om helbredskontrol, der er fastsat i artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88.

40 Selv om det i femte betragtning til direktiv 2003/88 anføres, at alle arbejdstagere »bør have passende hvileperioder«, og at det i syvende og ottende betragtning til dette direktiv bl.a. fremhæves, at der er »undersøgelser, som viser, […] at lange perioder med natarbejde er skadelige for arbejdstagernes sundhed«, og at »varigheden af natarbejde derfor bør begrænses«, fastslås det i niende betragtning til direktivet, at »det er vigtigt«, at natarbejdere får en »gratis helbredskontrol« forud for deres ansættelse og derefter med regelmæssige mellemrum, og at de, »hvis de lider af helbredsproblemer«, »når det er muligt« overføres til dagarbejde, som de er egnede til at udføre.

41 Som Kommissionen med rette har gjort gældende, består formålet med de helbredskontrolforanstaltninger, der er indført ved artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88, således, henset til natarbejdets mere krævende karakter og de særlige sundhedsrisici, der er forbundet hermed, i at sikre, at en arbejdstager er og fortsat vil være i stand til at udføre et sådant arbejde, at en eventuel sygdom diagnosticeres i rette tid, samt at sikre behandlingen heraf og at forhindre udviklingen heraf bl.a. ved at fremme overførslen af arbejdstageren til et dagarbejde.

42 I modsætning til de krav vedrørende arbejdstid, der følger af artikel 6, litra b), og artikel 8 i direktiv 2003/88, hvis tilsidesættelse alene medfører et tab for den pågældende arbejdstager, idet dennes helbred forringes som følge af manglende hvileperioder, som den pågældende burde have haft, eller som følge af pålæggelse af for mange timers natarbejde, medfører den manglende helbredskontrol forud for ansættelsen til natarbejde og den manglende regelmæssige helbredskontrol, der følger efter denne ansættelse, således som fastsat i direktivets artikel 9, stk. 1, litra a), ikke nødvendigvis til et indgreb i den pågældende arbejdstagers sundhed og dermed heller ikke til en skade, der kan kræves erstattet. Den eventuelle indtræden af en sådan

skade afhænger nemlig bl.a. af hver enkelt arbejdstagers helbredstilstand og den konkrete udvikling i helbredssituationen. Det skal i denne forbindelse fastslås, at de opgaver, som udføres om natten, kan være forskellige med hensyn til sværhedsgrad og stress (dom af 24.2.2022, Glavna direktsia »Pozjarna bezopasnost i zasjtjita na naselenieto«, C-262/20, EU:C:2022:117, præmis 52).

43 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter en natarbejders ret til erstatning i tilfælde, hvor arbejdsgiveren har tilsidesat de nationale bestemmelser, der gennemfører denne EU-retlige bestemmelse, og som fastsætter, at natarbejdere har ret til gratis helbredskontrol inden deres ansættelse og derefter med regelmæssige mellemrum, er underlagt en betingelse om, at arbejdstageren fører bevis for det tab, den pågældende har lidt som følge af denne tilsidesættelse.

Det første spørgsmål

44 Henset til besvarelsen af det andet spørgsmål og i mangel af en klar modstrid mellem artikel 9, stk. 1, litra a), i direktiv 2003/88 og den nationale lovgivning er det ufornødent at behandle det første spørgsmål.

Sagsomkostninger

45 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

Artikel 9, stk. 1, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden

skal fortolkes således, at

bestemmelsen ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter en natarbejders ret til erstatning i tilfælde, hvor arbejdsgiveren har tilsidesat de nationale bestemmelser, der gennemfører denne EU-retlige bestemmelse, og som fastsætter, at natarbejdere har ret til gratis helbredskontrol inden deres ansættelse og derefter med regelmæssige mellemrum, er underlagt en betingelse om, at arbejdstageren fører bevis for det tab, den pågældende har lidt som følge af denne tilsidesættelse.

Underskrifter